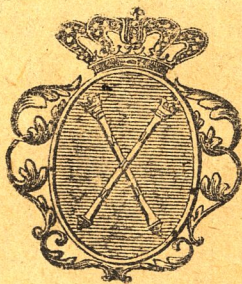

WYKONANO W SEKCJI OPRAW
BIBLIOTEKI JAGIELLOŃSKIEJ

Politica.

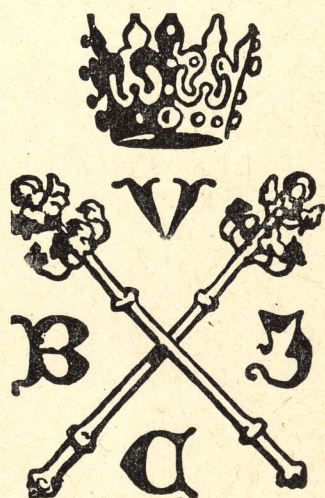
*Orzechowski Stanisł. De bel-
lo adversus Turcas suscipi-
endo. Crac. in off. vid. Anglen.
1543.*

Biblioteka Jagiellońska.

IV. α. 13.

MS. 1. 1976

68

CIMELIA

DE BELLO

ADVERSUS TURCAS SVSCIPI-
endo, Stanislai Orzechovvski
ad Equites Polonos
oracio, aucta &
recognita,

C. Ianicij P. L. Epi-
gramma,

BIBLIOTH. UNIV.

Cim. v. 68.

*Quàm ruit in Turcas facundo Orichonius ore,
Irati uarium per Ciceronis iter.
Tam ruerent cuncti iuncto si fœdere Reges,
Quotquot de Christi nomine nomen habent.
In præceptis rueret Solymanni gloria, & esset
Aut nihil, aut seruius, quod fuit ante, Getes.
Sed mallet decies Rex Gallicus ante perire,
Quàm socius magni Caesaris esse semel.*

C R A C O V I Æ,
In Officina Viduæ Vnglerianæ. Anno
Domini. M. D XLIII.

CHALCOGRAPHVS

Lectori, S.

Quam tibi grata extiterit, amice
Lector, hæc de bello scripta ora-
tio, facile ex eo constat, quod uix dum
prodierant exemplaria cum mox em-
pta, & uendita sint ad unum omnia.
Nos ne quid forte tuo studio deesse vi-
deamur, & Authorem ipsum adiui-
mus, vt pro humanitate sua aliquid adderet
& corrigeret si quid uideretur, & ea que
ipsi visa sunt, hic bona fide singula
retulimus. Quare hæc tibi ite-
rum damus auctiora ali-
quanto quam dudum.

Tu me & fruire,
& vale.

DE BELLO ADVERSVS TVRCAS

suscipiendo, Stanislai Orzechouuski ad

Equites Polonos, Oratio.

In quod unquam tempus fuit Equi-
tes, quo uos de fortunis uestris, ac
de uestra, coniugum, liberorumq;
uestrorum salute consulere oportu-
it, hoc praesens profecto huius-
modi est, ut mentes uestras à cæterarum rerum cura
reuocare ad se debeat, si salui cum fortunis, coniu-
gibus, liberisq; uestris, esse uultis. Etenim Solimaânũ
Turcarũ tyrannum, Vngaria deuicto Regno, ac in-
solita elatum uictoria, uobis, rebusq; uestris immine-
re sciatis. Non enim sperat se ijs rebus, quas per uim
obtinuit, diu frui posse, uobis saluis. Audit amuratiũ
auũ sæpius pulsum ex Vngaria à maioribus uestris.
Ladislaò duce: cæsos sæpe in Valachia Regno exer-
citus suos à uobis recordatur, scit nihil unquam sibi
licere, quod illi armis uestris sit negatum. Itaq; cum
inuitis uobis imperium ad Septentrionis oras pro-
mouere non posset, fœdere uos atq; societate irreti-
uit. Ita religione falsi fœderis cū decepisset uos, Al-
bam primò Græcam cœpit: postea Varadinum, tum
Ludonicum occidit, mox Budam euerit, inde Au-
striam, Styriam, Caryntiam de populatus, eoq; mo-
do quo uoluit rebus omnibus usus, in Vngariam est
reuersus, & cum ipse suas omnia agendo infirmasset

A ij uire;

uires, ut aliquando fessus se atq; suos reficeret, regnū
Ioanni permisit, quo nuper defuncto, maioribus co-
pijs quā unq̃ ante hac Vngariam hisce diebus pau-
cis ingressus, caso ad internitionem Ferdinandi exer-
citu, Regno rebusq; est potitus. Sed quorsum hæc?
ut cognoscatis Equites, & quod metu uestri sublato
tantas res Solymānus gesserit, quantas Turcarū Rex
ante illum nemo, & quod ad summam sui imperij uos
solos sibi obstare uidet, fœderi ipse suo, quod adēpta
uobis per fraudem Valachia uiolauit, nihil fudit:
intelligit commune cum cæteris Christianis esse uestrū
in se odium, sentit clade Vngarica mœrere uos, tum
uero illa, quæ etiam priuatorum amicitias dissoluūt,
quod non religio, non ritus, non Deus deniq; nobis cū
illo cōmunis est. Quamobrem maleuolus est uobis E-
quites, infensus Reipub. sedium atq; fortunarum ue-
strarum hostis: addam etiam, & Diuis, qui huic Re-
gno præsunt, inimicus. Iam uero libertatem, pulcher-
rimamq; constitutionē uestri imperij, quo tandē ani-
mo Tyrannum ferre putatis, qui neminem oppugnat
nisi liberum? neminem defendit nisi seruū? Omnia,
mihi credite, quæ agit, & quæ molitur, huc spectant
ne uos opem ferendo uicinis uestris salui sitis cū illis.
Atq; hoc adeo ita considerate. Nemo, per Deum uos
oro, atq; obtestor Equites, contemnat ea quæ à me de
communi periculo dicuntur, immò uero in tanta om-
nium rerum perturbatione fortune uestre tribuat, si
quid nobis quoq; succurrat, quod ad salutē cōmunē
pertineat

pertineat. Sic itaq; cogitate. Regnare Solymannus
uult, totum Septentrionem cupiditate amplectitur,
uestras uires metuit, uos crebro intuetur, quocirca
foedere ad tempus ementito uos occupauit. Deinde
Valachiam, uestram prouinciam, quasi arcem quan-
dam contra uos muniuit, ut partim religionis foede-
rum, partim Valachici belli metu omnes uestros im-
petus retardaret. Quare mox Ungariam, foedere
suo à uobis auulsam, ita crudeliter de medio sustulit,
ut multarum urbium ne uestigia quidem supersint,
ubi prius fuerunt habitatae. Quid Austria, quomo-
do nunc est? quæ tot cladibus ab ipso fatigata, salu-
tem iam propemodum desperauit. Quid ego nunc
cæteras gentes, atq; nationes commemorẽ, quæ uestro
foedere in illius uenerunt potestatem? At qui ego li-
beriter ex ijs quaerẽrem, qui negant formidandũ esse
nobis Turcarum Tyrannum, cum nulla gens, nulla
natio, non Græcia, nõ Latium, nõ ulla terra barbara
ipsius capiat cupiditatem, & cum omnes circumiens
quasi febris quædam, hos intermittens, illos adoriẽs,
alios foedere ad tempus, alios armis continens, cum
inquam ita omnes oppresserit, quis prohibebit, quin
huc bellum in Poloniam transferat, & in nos spe fœ-
deris supinos, atq; oscitantes, robustior quàm ante
irruat? quis hoc nobis persuadebit? aut quis Deus,
neq; enim homo sufficit, sponsor nobis pacis erit cum
illo æternæ? Nos scilicet in tanto suo imperio incolu-
mes esse uolet, nobis Scepsum concedet, nobis Ha-
license

licenſe territorium permittet. Vereor profeſſo Equi-
tes, ne opinione noſtra prius illum in Polonia uidea-
mus, quàm Austriam expugnatam ab illo audiamus:
quod ita colligite. Animaduertit opportunam ſibi eſ-
ſe ad omnia Poloniam. Valachiam uero, atq; Scythiā
uidet ſibi fore inutiles, niſi uno cum Polonia coniun-
gantur imperij ſui nomine. Quo enim ille pacto Va-
lachis contra Germanos utetur, aut Scythis, negato il-
lis à nobis tranſitu? quare ut habeat iſtas ſubſidia-
rias nationes, aut iter per Poloniam liberum illis pe-
tet, quod uos ſine nephario ſcelere, atq; proditionis
nota, concedere illi non poteſtis, aut ſi hoc illi ne-
gaueritis, armis uiam auxiliariſus ſuis pateſciat ne-
ceſſe eſt. Et adhuc quidam ea temeritate ſunt, ut uo-
bis in bello aperto pacem Turcicam proponant: quā-
ſi uero hac, quæ Solymānus contra uos molitur, bel-
lum ab illo non geri, ſed à uobis ſterari nobis denun-
cient. Etenim non iſ ſolum bellum gerit mecū qui iam
in acie uerſatur, & cuius tormēto murus meus qua-
titur, ſed etiam iſ, qui ea comparat quibus ego capi
poſſum, bellum gerit mecum. Etenim quæro, Vala-
chiam nobis adimens pacemne proſitetur an bellum?
Deinde uero cum illas munitiones ad Neſtri flumen
agat, & arcē in ipſo regni ueſtri lumine muniat, nō
bellum inde uobis palam denunciatur? multa uolēs præ-
tereō. Vngaria cui nuper erepta ē non Nepoti regis
ueſtri? cuius iniuriā, ueſtram contumeliā putare
debetis, Equites. Hæc quæſo quæ dixi pacis ne ſunt,

an potius belli? nisi forte tum demum bellum nobis fa-
cere uidebitur, cum singulos nos oppresserit, seruūq;
suum seorsum quemlibet nostrum reddiderit. An est
quisquam, per Deos immortales, ita demens, qui ho-
stem à socio, bellum à pace uerbis secernat nō rebus?
hoc profectō omnibus pecunijs quas habet Solyma-
nus emet, ne adempta uobis Valachia, extructa arce,
erepta Vngaria, bellum uobis inferre uideatur. Atqui
si hoc expectamus, ut bellum palam profiteatur, om-
nium sumus incautissimi, Equites. Nunquam mihi cre-
dite, etiam si Cracouiam oppugnet, bellum facere se
nobis fatebitur. Cuius rei ex ijs quæ in alijs cōmisit
coniecturam capiamus. Græciam intestinis egrotam
odijs cum caperet, dixit se pacem illi regno adferre,
& finē domesticis discordijs imponere. Illyriam etiā
cum contra Venetos genti illi auxilia submitteret, nō
uniuersam occupauit? Valachiam uero quomō pos-
sedit? pudet dicere Equites: à qua cum mille passus
uix abesset, legatis uestris respondit, se præsto adesse
ideo cum exercitu, ut delinquentem in uos Petrum
corrigeret. Pulchre uero correxit. Nam ob delictum
credo ipsius uos Valachia priuauit. Vngariam uero
miserum, atq; calamitosum regnum, dici non potest
qua arte occupauerit. Quam fraudis quæso personā
non sumpsit, dum illud petit regnum? cum Ioannem
in regnum reduceret, cum se tutorem eius filio ultro
offerret, cum nuper Reginam, cum paruo filio, &
Senatu, obsidione Budensi liberaret, in omnes profe-

Et mutatus est formæ, dum Tyrannidē suam in flo-
rentissimō regno, atq; libero constituit. Hæc regna il-
le, tot ac tantas nationes, dolo quàm bello uincere ma-
luit, uobis solis cum patre patrato, credo, & cū ipsis
si Dijs placet fœcialibus, bellū indicet? præsertim cum
arte uos facilius possit uincere, quàm armis. Fallimur
Equites. Præcipitem illum ferri, & cœcū in tanto re-
rū successu putarem, si cum uos neq; Valachia casus,
neq; Vngarie calamitas, neq; uicina seruitus, commo-
ueat, uobis ille suis manibus arma cōtra se induat, uo-
bis suorum spem fœderum adimat, qua languere uos
& imparatos contra uim suam esse intelligit. Non est
ita Equites, non est: tenebit hac uos spe Solymannus,
quoad poterit, ut cum per finitimos uestros impune
fuerit grassatus, uos postremō inter oscitantes oppri-
mat. Quid igitur expectatis? aut qua spe salutis te-
nemini? quō confugietis? quem deniq; deorū atq; ho-
minum implorabitis, si uos ipsos nunc deseritis? & si
tēpus hoc uobis cœlitus demissum dimittitis libertatis
retinendæ? Cognoscite Dei in uos beneuolentiā Equi-
tes, quam cum alias sæpe in rebus dubijs, atq; asperis,
huic regno ostendit, tum uel maxime in hac cōmuni
calamitate Christianorum omnium aperit: demonstr-
auit, quod potentissimas bellicosissimasq; Germanorū
nationes clade hac recenti aduersus hostem uestrum
excitauit. Hoc quanti est Equites? aut quomodo nō
singulari Dei in uos beneficentiæ tribuendum? ut iam
in manu uestra sit, Solimāni insidiosa societate reie-

cta

Etia, uos ex ijs fœderum laqueis quibus uos circũre-
tiuit, exuere, & saluti uestre aliquando consulere.
Tu igitur bellum suades, dicet quispiam. Ego uero si
in uobis situm esse uiderem, ut arbitrio uestro pacem
geratis, & bellum, iniquè facerè Equites, si uos à cer-
ta pace ad incertam uictoriam traduccerem, uerũ cum
hæc duo proposita esse uobis uideã, & nihil præter-
ea tertium, ut aut cum Germanis cõiunctis armis sal-
ui sitis, ac domi seruitutem miseram, tetramq; expe-
ctetis, nõ ad bellum uos ego uoco, sed ut imminẽtẽ ser-
uitutem depellatis monco, qua cum nihil homini pe-
ius accadat, tamẽ inprimis uobis, ad libertatẽ & impe-
rium natis, intolerabilis est Equites. Vos enim ex om-
nibus propemodum gentibus uerè in libera Republica
estis nati. Hæc enim demum uera libertas putanda ẽ,
in qua omnes serui sunt legum, dominus uero nemo,
quò fit, uti sicut libertate, ita etiam dignitate omnes
sitis pares. Eiecta sunt ex uestra Repub. illa ut am-
bitiosa, ita seditiosa nomina, dux, comes, princeps,
uno omnes nomine ut estis, ita appellamini Equites.
Quare mirum nõ est maiores nostros in aperta sepe
isse pericula pro ea Repub: cuius ex æquo omnes erāt
participes. Quæ enim uis alia Germaniam deuicit
Iagellone ducẽ? unde ille extitit impetus, qui Mos-
chouiam, Scythiam, Valachiam, tot ac tantas & un-
diq; huic regno imminẽtes natiões toties repressit: quæ
potẽtia illa fuit? unde porrò inuẽta, quæ ad pacẽ pe-
tẽdã Turcarũ Tyrannũ sepe coëgit? Erat in illis ui-

ris quod illos feros & indomitos in hostem reddebant
quid? nihil reconditi, & præter opinionem Equites.
Libertatis amor. Quæ cum uersaretur illis ante oculos,
nulla foris gens, nullus domi Tyrannus, eorum impetus
sustinere potuerunt, qui, si quis mortuus sensus
est, uos orant ac obtestantur Equites, per cineres co-
sorum in Valachia maiorum uestrorum, per in Russia
occisorum manes, per Moschouicos tumultus, ne hanc
libertatem, hanc Rempu: quam illi uobis sanguine pe-
pererunt suo, Turcicæ prodatis libidini. Putate illos
coram hic adesse, & hæc uobis dicere. Quò ruitis
Equites Poloni? quo exemplo adducti fidem Turcicam
estis secuti? ecquam gentem? quod regnum? quod op-
pidum? quem denique priuatim & publice hoc Tyrannus
sine exitiali malo usum esse scitis? an demetres pu-
tatis fuisse nos, quod illius foedus semper cauimus, so-
cietatem nunquam appetiimus? quid in tam foeda & inma-
ni belua uidistis? num mores traxerunt ad illum uos?
num officia? num fides? nihil horum, quid igitur? ut
ocio scilicet consulereis uestro. Ita ne uero? nos in bel-
lo occubuimus, ut esset quod uobis morte nostra par-
tum Turcarum Tyrannus in ocio eriperet? Hæc si uo-
biscum agerent maiores uestri, recta iam hinc, qui ue-
ster pudor est, arreptis armis iretis in hostem, neque tam
reprehensionis infamiam sustineretis. At cum præ-
sentes, non possunt, mortui uobis patriam suam in qua
nati sunt ostentant, uobis senes amicos, uobis nurus,
uobis paruos suos commendant nepotes.

Nolite

Nolite per Deos immortales Equites hūc illorū cineri
dolorē inurere, ut hanc Rempu. pro qua illi mortui
sunt, immanissimo hosti prodatis. Proponite uobis añ
oculos, quæ facies rerum, quæ conditio uestra futura
sit, uictore Tyranno, infelices uestras coniuges, erū-
nosos liberos, uestras contumelias, animo iam nūc per-
pendite, tum etiam quales dominos sinus habituri co-
gitate, qui humani generis tales hostes sunt, ut in fu-
rorem agantur hominū occurſu, uultum illorū, atq;
habitum recordamini, quā ferus sit, & barbarus, q̃
minarum plenus, more pecudū caput tonsū, atq;
linteis inuolutū, minax semper frons, furiosa facies
truces oculi, detonsa barba, labrum ferali conuesti-
tum pilo, inhumanū os, furore, libidine, & amentia
plneum, ad hæc, mollis, & ad talos demissa uestis, to-
tum tegens corpus, ne qua forte pars in ijs appareat
homine digna. Huiusmodi dominis, non ager erit tu-
us, non uictus, non uxor, non liberi, erunt tua, idem
erit necis, & uitæ dominus, non lege sed fuste, carce-
re, catena, uerberibus ad omnes te suas consuefaciet
libidines. Quid uerō illa, quæ morte acerbicrem
reddunt seruitutem, quod templa Dei uiuentis IESV
CHRISTI religiōibus cōsecrata, Machometico im-
puro fœdabit cultu: qd' aras memoriæ CHRISTI
mortis dicatas prophānabit omnī scelere: uobis pœna
capitis cultum Machometi præscribet, ad aras Ma-
chometricas, templaq; eius ducemini, liberos uestros ex
sinu uestro abripiant ad impietatem suæ religionis.

Vot

Vos etiam ipsos spreto, cōtēptōs, uiles, & abiectos,
nouis iniciatos sacris pro spectaculo circumducent, ac
uos Syris, Saracenis, Iudæis, deridendos prebebunt,
quod ne nobis accidat Equites, mori millies satius est,
coniuges etiam, liberos, nos, nostraq; in ignem abij-
cere, quàm tantæ crudelitati ferocissimi hostis con-
cedere. Aspicite aspicite Equites hanc imbellem se-
num, mulierum, sacerdotum, infantumq; turbam,
qui uobis cum lachrymis ad pedes proiecti iacent, uo-
bis supplices manus tendunt, uos orant, obtestanturq;
ut si armis tueri se non uultis, igne exuratis infœlicia
corpora, ut ita flamma atq; incendio domestico à pa-
rentibus, uxoribus ac liberis uestris, libidinem, & stu-
pra Turcica depellatis. Quod huiusmodi monstrum
unquam natura tulit, quod portentum, Dij immor-
tales, ultima terrarum sola unquam genuerūt tale,
quàm ista est Syrtis, atq; Charybdis pudiciçiæ, reli-
gionis, ac omnis honeste uitæ? qui ita cæcus amen-
cia, præceps libidine, incitatus furore fertur, ut cum
inaudita, neq; dicenda libidine, omnia claustra pudor-
is aliorum & pudiciçiæ perfregerit, ipse nulli parti
sui corporis postremo pepercit. Quid igitur si serui-
emus tam tetro, fœdoq; domino, quid inquam serui-
tutem solabitur nostram? nihil est Equites, non est
nouum seruire uni, sed hoc nouum seruitutis genus ē,
& antehac inauditum, in qua pecudum conditione
deterior sit futura tua. Paruit orbis ter-
rarum Romanis, seruiuit Aßyrijs, subiectus fuit
Persis, sed tamen & persarum disciplina & digni-

tate Assyriorum & humanitate Romanorum, releuabatur dolor ammissæ libertatis, hoc uero Tyranno si orbis terrarum cadet, quæ lux solacij, qui odor, recreabit nos? num humanitatem ab hominum hoste? num dignitatem ex incerto patre nato? num ab efreni disciplinam, & à barbaro expectabimus doctrinam? illa Machometica sunt, flagicioſa luxuries, inhumana crudelitas, contumelioſa ſuperbia, ſeruitus non ferenda, quorum ſolacia illa ſunt poſtrema, dolor, mœror, gemitus. Nolite quaſo Equites breuitate orationis meæ magnitudinem & atrocitatem Turcicæ ponderate ſeruitutis, neq; uerbis meis contenti ſitis, quorum omnem uim conſumpſi, dum tot horas dico de ijs, quæ minora ſunt præ illis, quæ cogito, & quæ uerbis ita ut ſentio explicare nequeo, quæ uos ueſtra ſponte cognoscetis, ſi Vngariam uobis ante oculos poſueritis, quæ ita miſerabilis eſt, ut neq; mea, quæ nulla eſt, neq; cuiuſquam, ad inflammandos ueſtros contra hoſtem ueſtrum animos, eloquētia requiratur. Sed uideo uerſari quādam inter uos opinio-
nem, quæ uos in hoſtem penè iam euntes remoratur. Turcarum uidelicet Tyrannum uinci non poſſe, cui loco diligenter occurrendum eſt, ne inani deſperatione occaſionem bene gerendæ rei prætermittatis:
Ego enim cum uideam non cum Dijs, ſed cum homine bellum eſſe nobis, planè non idem ſentio, quod multi: uinciq; Solymannum puto, ſi nō alio, tamē certe illo, quod ad erigēdos ueſtros animos ſufficit, quod ea re-

Ita sit fors, ut quæ esse poterant, dum non erant, illa
etiam ipsa possunt non esse, dum sunt: quæ cum ita
dicerem, satis facerem uobis pro uestra prudentia
Equites, neq; alia argumenta à me expectaretis, sed
uideo quid susceperim: non uultis tritis hisce, & ob-
soletis argumentis expugnari à me potentiam Tur-
cicam, proprijs illum suisq; criminibus conuincam
necesse est. Ita faciam, uos quod adhuc fecistis me
attente, diligenterq; audiat. Et si multa sint Equi-
tes, quæ quàm infirma sit, quàmq; uacillans Turcica
Tyrannis demonstrent, à me tamen breuitatis causssa
hoc in loco prætermittentur: & ne quid fingere ui-
deamur, isti ipsi, qui contra disputant, in mediũ pro-
cedant, nos doceant, cur uinci hunc Tyraunum non
putent. Si propterea, q̃ interdũ uictorẽ eũ uidet, fa-
ciunt imperite, cum uictoriam ipsam, non uictoriæ
caussas perpendunt. Etenim si uictoria adimit ani-
mum uicto, ne nobis quidem contra Scythas sit ani-
mus, ne sit contra Valachos, contra Moschôs, quibus
exercitus interdũ nostri cesserũt, sed si neq; Socaliësis
clades, neq; Buccouna cædes, neq; grauis ad Opocã
iactura exercitus, uos deterruit, quin clarissimo uiro
atq; summo imperatore, I O A N N E Tarnouio,
& Starodubo expugnato, strage ingēti Moscouiam
fritis ultri, & ad Obertinũ memorabili uictoria Va-
lachos uiceritis, & Scythia infinitos uobis postea de
se triũphos præbuerit, hoc inquam si uictis uobis in-
uictores uestros licuit, cur etiam in Turcica uicto-
ria

ria uestram querere uictoriam uobis non licet? Videtis profecto Equites, qui mihi ad dicendum campus detur, in quo meo modo possim excurrere, & multarum gentium exemplis planum facere, uictores sepe seruiuisse uictis: uerum cum res ipsa palam loquatur, non oportere ideo deficere nos, quod Turcarum Tyrannus sepe uictor fuerit, uictoriam misam faciant, causas potius uictoriae nos doceant, quae si iuste sunt, si seruata fide, si saluo foedere, si iusto bello Turcarum Rex uicerit, & ego illum formidandum censebo, & quasi quendam inexpugnabile Deum una cum istis admirabor. Sed si de lo, periurio, latrocinio, illum creuisse ostendero, neque istis credatis qui huic aduersantur sententiae, neque uictoriam uestram desperetis. In quo illud primum quero, unde iste Solymannus sit? aut quod hoc nomen est Turca? unde porro natum? potest quis mihi demonstrare parentes suos? equidem multa legi, plura etiam audiui adolescens, tamen neque ex sermone hominum, neque ex annalibus uetustatis eruere potui memoriam ortus sui. Subijcite quaeso Equites si quid forte me praeterit, euoluite Graecorum, atque Latinorum Annales, qui res gestas omnium gentium diligentissime conscripserunt, neque nationem, neque gentem, neque familiam, neque postremo hominem hoc nomine fuisse unquam reperietis. Hic igitur terrae filius nescio ex qua solitudine, ac solis lucis emerfus, potuit nullo splendore generis, nulla maiorum autoritate, nullo fretus pe-

tre, potuit inquam bonis artibus, ac legitimo bello,
non dico regnum, sed aliquod uile mancipium acqui-
rere? Sed tamen uicit. Ego uobis dicam quomodo.
Cognoscite socios uestros Equites, audite cuiusmodi
dominos simus habituri. Erat ex Arabia fugitiuo-
rum collecta manus, quæ cum Machometum deserto-
rem Christianæ religionis ducem cepisset, eius ipsius
nepharia instituta, cum impia religione est sequuta:
cuius illa summa fuit, ne Christiano caso, aliquam pu-
tarèt Deo gratiorem esse uictimam. Habuit deser-
tor ille dociles ad hanc sententiam discipulos. Nam,
quod in Syria caput nostræ religionis esse scirèt, mox
uicina Syriæ loca latrocinij infestare ceperunt. Fa-
uit tum sors nescio quæ furiosis illis, forte illa, quam
denunciat nobis in Deuteronomio Moses, cum den-
tes bestiarum ob delicta immissurum in nos minatiur
Deum: & certe isti rabidi canes uastarunt tum ouile
Christi, cum Christiani principes arma ex Asia in mu-
tuam suam conuerterant cædem. Sic nudata Chri-
stianis præsidijs Syria cum Iudæa, & Hierosolymis
à Machometi discipulis oppressa est, inde illis gra-
dus imperij est factus, si tamen imperium dicendum
est quod latrocinio comparatur. Asiam inquam in-
de, Pamphiliam, Ciliciam, Cappadociamq; ceperunt.
Post hæc dissensione Papali cum arderet Italia, By-
santium, atq; omnē Græciam Turca possedit. Ægy-
ptum uero, dum Galli cum Hispanis de Sicilia & de
Neapoli contendunt, occupauit. Quis in Rhodum
florentissimam

florentissimam, atq; opulentissimam insulam Turcam
introduxit, nisi Maximiliani Cæsaris, & Venetorum
internecinū odium? Iam uero Croatiam, Dalma-
tiam, Vngariam, quis Turcis addixit, nisi Caroli
Cæsaris cum Francisco Gallorum Rege fratricidiū?
sic enim est dicendum. Vngariæ postremo dominus
hisce diebus est factus. At quomodo factus? sine la-
chrymis dici non potest Equites. Dum diuisum esset
regnum, diuisus Senatus, distractus populus, Ioan-
nis & Ferdinandi uoluntate, ne dicam libidine re-
gnandi. Ergo adhuc uideo, negligētia nostra, discor-
dijs nostris, fraude uero, & latrocinio suo, Tūrcorū
opes creuisse. O præclarum imperium. O metuen-
das opes. O arma inuicta, à quibus armatus læsus est
nemo: nemo nolens paruit, nemo cautus est decep-
tus, sed derelictæ insulæ, oræ, portus, prouinciæ, in-
sidijs, latrocinio, fraude periurio, non armis, non
bello, non prælio, in Turcicam uenerunt potestatem.
Tu mihi eam uictoriam obijcies, quam hosti uolens
concessi? ijs me terrebis armis, à quibus læsus nō sum
nisi inermis? Hanc putabis esse inuictam potētiam,
quæ metu, & seruitute cæca, non minus domi quàm
foris, alacrem libertate hostem reformidat? Tu mi-
hi non cogittas communes belli casus? non recordaris
quanta detrimenta afferunt discordiæ ciuiles? nō in-
telligis, quàm multum profit hosti, non subditis prin-
cipem, non principi subditos coniunctos esse domi?
sed perinde ac si uirtute uicissent, neq; ulla cōmuta-

tio rerū posset accidere, arma nobis, ne salutem armis queramus, ē manibus eripis? quid enim est, quo alio uictorem Turcam fuisse aliquando putes, aut cur huius fundatas opes esse existimes? Sentit hic Tyrannus, Christianos, quos oppressit mœrere amissa religione. Intelligit Græcos sapientes homines, maximeq; liberos, cum authores ipsi legum, morūq; humano generi fuissent, inuitos in tantis seruitutis tenebris sine legibus, atq; moribus turpiter uiuere. Quid uero Macedonia, orbis terrarum quondam domina, quo tandem animo in illum est, cū Philippos suos atq; Alexandros recordatūr? Iam uero Croatia, Dalmatia, omnesq; cæteræ gentes, atq; nationes, quid aliud cogitant, nisi ut odore aliquo opis uestre recreatæ se erigant, & in tanta seruitute, salutem sibi querant? Sentiant hoc idem quod & uos, imperium hoc Turcicum infirmum esse, & quod fide & beneuolentia subditorum careat, stabile non esse. Et sanē ita est. Tempore Tyrannorum stant res, non hominū fide, neq; uoluntate: ui crescunt, occasione pereunt, non secus q̄ singula corporum nostrorum incommoda latent sub bona ualetudine, uerum si qui grauior morbus inciderit, omnia etiam minima cum magno doloris sensu commouentūr. Sic Tyrannorum iniuriæ, atq; contumeliæ delitescunt in ipsius prosperitatis caligine, at si quod bellum, si quæ maior uis, si quæ deniq; calamitas Tyrannidem inuasit, tum demū contra Tyrannum ipsius se efferunt delicta, tum demum scelere

49
scelere ipse ruit suo. Nec iniuria. Cum enim beneuo-
lencia subditorum imperium continetur, tunc labo-
res, tunc pericula homines non recusant, tunc uitam
pro principe ponunt, id quod à uobis sapius est fa-
ctitatum: quando uero malo, & metu, homines co-
acti seruiunt, prima occasio, atq; minima offesio quā-
tumuis magnum imperium dissoluit ac delet. Non
fert hoc natura rerum, Deus etiam non patitur, ut
homo iniustus, periurus, mendax, firmum imperium
constituat, fundamento opus est firmo, uero, & fi-
deli ut in edificio, sic ac multo etiam magis in impe-
rio; quale non subest Tyrannidi Turcica, sed con-
flata dominatio quaedam est, ex calamitosorum ho-
minum turba, qui metu, cruciatu, supplicio, nō sen-
sum sed linguam libertatis amiserunt. Quapropter
non est Equites cur eos qui Turcis seruiunt metūatis:
sanguis uester, fratres uestri sunt, eodem crucis signo
quo & uos insigniti: qui uos graui seruitutis pres-
si pondere intuentur, uos per Christum Iesum, per
sanguinē illius pro uobis, atq; illis fusum, orant, ob-
testaturq; ne se cruore Christi ablotos impietate Ma-
chometica foedari sinatis. Veniat uobis in mentem cō-
ditionis sortisq; communis. Nolite committere ut hanc
calamitatem fratrum uestrorum, quāsi grandinem in
agro uicino, ociosi spectetis. Verendum profectō uo-
bis est, ne libertate Christianorum à uobis neglecta,
unā cum illis seruiatis. Sic Iacob seruiuit cum filiis,
Ioseph uendito Aegiptijs.

B ij Saut

Saul cū parceret Amaleco Israël's hosti. Sic Iudea
despicacissime seruit, seruietq; semper, quod Roma-
no regno perterrita, Regnum Christi promouere no-
luit. Vlciscitur Deus semper neglectam religionem,
nec quauis poena est contentus, sed delet de libro uitæ
& radicem negligentium ac stirpem de terra cade,
supplicio, atq; seruitute tollit: cōtra uero, qui iusticie
pietatiq; opem ferunt, nunq̃ deserit, semper illis præ-
sto est, semper manum illis supponit, ne cadant. Pau-
ci Hebræi, quot gentes Chananeas deleuerunt? par-
uus David quantum prostrauit Goliad? Iudith im-
bellis fœmina ense cruento abstulit Holofernis caput.
Aderit nobis deus, Equites: hac tantum spe arma su-
mite, ut fratres uestros in libertatem Christianam uin-
dicetis, pugnabit Deus pro nobis. Illi etiam ipsi qui
seruiunt, domestico motu excutient iugum seruitu-
tis, uisis armis uestris, ita hæc Tyrannis, & uestro &
seruientium fratrum uestrorum labefactata motu,
Deo nobis propicio, corruet.

Quod si quis adhuc Solymannum uiresq; Turcicas
metuit, quod exercitus ipsius maximam partem ex
Turcis cōstare uidet, prudēter is quidem (Nihil enim
est temere audendum) sed tamen metus hic, si qui
subest, tolli iam potuit, tot Christianorum seruitute,
quorum cum sit magnus numerus, facile, ubi primit
illis spes aliqua nostræ opis affulserit, ipsi sibi per se
ad libertatem uiam quærent. Etenim uis Turcica per
se talis est, ut numero non sit contemnenda, genere
uero

uero non magnopere pertimescenda: quæ coniuncta
cum hominibus captis terret orbem, ut uideatis, ipsa
uero per se debilis est ac omnium malorum plena, Nā
si quis expendat genus hoc totum Turcicum, nō om-
nes ibi natos, sed etiam, & quidem maiorem partem,
Turcas ex Christianis reperiet factos, quorum qui
generosa mēte sunt præditi, in mœrore sunt maximo,
urgenturq; stimulo graui, quod libertate amissa, à
fide quoq; defecerunt. Magnus hic metus est Equi-
tes, nolite hoc contemnere, semper insidet in prodi-
toris mente, semper ante oculos obuersatur, nūquam
cōquiescit ille ipse Deus, exprobrat tacite scelus per-
fidæ menti, à qua est derelictus, furijs atq; intem-
perijs totum complet proditorem, dies atq; noctes cō-
sceleratam mētem exagitans. Quid uero illa, parum-
ne fodiunt animum, quod auus, proauus, pater ali-
ter uiixerunt, Christianiq; mortui sunt? nihil æque,
mihi credite, cruciat homines, quàm dissimilitudo ui-
tæ paternæ, & præsertim si ab ijs deficias, quorum
uirtus, authoritas, sanctitas, multis sæculis fuerat cō-
probata. Possem multos proferre, qui Venetijs, ur-
be Italiæ clara, à me sunt uisi, desertores Christi-
anæ religionis: nunquam hilares, sed semper demissi
ac tristes, quorum quidam ex Macedonia uir gra-
uis, & ut uidebatur literatus homo, cum ex eo quæ-
rerem, qua spe tandem fidem Christi proderet, quo
tectior, inquit, in Tyrannide contra iniuriam sim.
Quid? redire non uis? οἱ χεῖται, inquit: quo uer-

hospem abijisse quæstus est. Infiniti sunt tales, de quibus uos uno exemplo statuere potestis, quod ad spem uestram solacio uobis esse debet. Vir magnus & memorabilis, ac omnibus honoribus à Tyranno ornatus, Ibraimus Bassa, nūquam potuit obliuisci se ex Christianis esse ortum. Alter ille Solymannus erat, in cuncto imperio Turcico, ipse regibus deferebat pacem, ipsius uoluntate suscipiebatur bellum, nihilq; à Tyranno cum illo non erat cōmunicatum, & tamen talis atq; tantus honorum & gloriæ splendor, nunquam mœrorem derelictæ fidei obruere in illo potuit. Immo uero eo animo in bellum cū Tyranno prodibat, ut suo pariter atq; Tyranni interitu libertatem Christianis in acie quæreretur. Cumq; hic illius inuidus animus celari iam non posset, damnatus proditoris, à Tyranno necatus est. Putatis hunc solum Ibraimum fuisse talem in tanta seruitute? multi sunt tales, & si conditione dispares, animo certe illi pares, & haud scio an non multo etiam magis Tyranno infensiores. Si enim Ibraimum non continuit communicatum penè imperium, quid continebit illos qui hosti foris, Tyranno præda sunt domi? Ibraimus imperator exercitus, in acie interitum quærebat Tyranno, quid faciet ille qui pecudis instar omnibus prælijs atq; oppugnationibus obijcitur? Illum domesticus usus, & planè fraternitas Tyranni placere nō potuit, quid placabit illum cui aspicere Tyrannum placere non est? Ibraimus omnium rerum affluentiam contume-

contumeliam existimabat esse suam, quid cogitabit ille, qui ne spiritum quidem, quē ducat, & quo uiuat, habet suum? Equidem ita puto, simulato ad tempus nomine, occultata Christiana mens, acerbior longe in Tyrannum est, quā nos sumus. Nos mouemur alieno malo, illi suo: nos audimus, illi sentiunt, nos timeamus, illi ferunt. Iccirco tanta acerbitate seruitutis commoti, uehementius ammissam religionem requirunt, quā nos posidemus. Sic enim se res habet, ut tum demum bona tua sentias, cum illis careas, & magis desyderes amissa, quā ambas possessa. Quod si qui sunt in hoc genere Turcico, qui tantarum rerū iactura non mouētur, ij nobis metuendi non sunt.

Neque enim phas est, ut eum quem Deus reliquit, homo metuat. Deinde isti, ut puto, non meliore conditione, fuerunt, liberi cum erant, quā nunc, cum sunt serui ita ut illis solis seruire expediat, homines partim obsecusi, partim ita stupidi, ut ne libertatem quidem, re maxime homini propriam, intelligant: tales sunt, ut accepimus, ex agricolis captis atque ex agrestium hominum turba, quorum opera Tyrannus in se suis, in cuniculis, ac in uineis agendis interdum abutitur, & si quando militibus parcit, hos oppugnationibus obijcit, ut in ijs omnis propugnatorum impetus refringatur.

Ab ijs periculi nihil liberis est, non arma illi uestra, non ora, uultusque sustinebunt. Nisi forte quis etiam eū metuit, ne in acie in se incurrat, quem hostis in ergastulo compede uinctum detinet, ne aufugiat. Quā-

obrem non est cur reformidetis eos, qui à uobis, & Christo defecerunt: partim quod ij, qui uiri boni ac fortes sunt, nunquam obliuisci possunt, suam hanc esse patriam, in qua nati, abluti, Christoq; dicati sunt: partim uero, quod ij qui harum rerum sensu nullo mouentur, suo & alieno iudicio sunt contempti & abiecti. Restat ipsa per se Turcica turba ignobilis quaedam, & imbellis Asia, & certe eiusmodi, qualem cum olim domuisset Pompeius, hancq; cōtra C. Casarem bello ciuili duceret, uno praelio cū Casare cōmissō omnem amisit, & quidē non sine risu C. Caesaris, quod Pompeius ex gēte tam uili tamq; imbelli bellī gloriam, atq; triūphos quæreretur. Nūq̃ ista Asia in honore rei bellicae fuit: & si quando uicit, numero hominum uicit non genere. Quod ego facile demonstrare possum, uobis praesertim, qui uestra uirtute earum gentiū omnes impetus sustinetis, quae in Asia habentur praecipuae: Scythiam dico, & Moscho-niam. Nam siue quis robore militum, siue numero cōtendat, non facile reperiat alias prouincias tota in Asia istis pares: quae ea authoritate in re bellica apud aeternos fuerūt, ut & Martem apud eas gentes natū, & illis primis bellandi artem hunc ipsum deum tradidisse, ferant. Et tamen hoc adhuc post hominum memoriam auditum non est, ut pari exercitu Asiaticis copijs sit a uobis aliquando occursum, Tribus, quatuor, quinq; hominum millibus ad summū, hoc regnū satis munitū, cōtra omnē uim Asiaticā semper fuit

fuit. Vereor Equites ne cui imperio fingere uidear : uobis certe qui exiguo milite uiginti Scytharum millia ad Wisnouiecz occidistis, uera hæc uideri debent. Quid Starodubo capto, captiuorum multitudine non ea fuit, ut omnem exercitum uestrum numero superaret? tot enim supererant cædi, ut summus Imperator Ioannes Tarnouius timeret, ne suus exercitus uincere facilius hostes, quam captos retinere posset. Itaque homo omnium mitissimus, gladio in multos animaduertere coactus est. Tantum ille metuebat sibi & suis a captis, cum plane deessent qui uinctos duceret. Ex quo satis apparet, immanitate, seruitute, numero, Asiam semper fuisse celebrē: animo uero, ingenio, uirtute, inferiorē cunctis Europæ prouincijs, à quibus cōtempta atque despecta semper fuit. Quæ enim alta res Sigismundum Imperatorem olim incitabat contra Turcas? quæ Ladislaum Regem uestrum? quæ Ludowicum? qui ingentibus Turcarum copijs territi nunquam sunt? Nego aliam fuisse præter hanc quam uobis dicam. Cum nihil in ijs uideret ingenui, nihil magni, nihil liberi, sed seruitia quædam contracta & latrocinij assuetæ, degenerem uero ac seruilem turbam, sibi autē cum hoc genere fugitiuorum certamen esse pro legibus, pro patria, pro maiorum dignitate, pro gloria, pro imperio, decem illis pro uno sunt uisi. At infeliciter illis contemptus is cecidit. Fateor. Neque ego nunc disputo de illorum facto, sed de animo: qui nunquam creuisset nisi ex indig-

mitate atq; uilitate hostis, quō fit, ut Turcæ nūquam
paucos aduersarios sine ingenti strage suorum uin-
cant, uictoresq; hac parte putantur, quæ superest cæ-
di. Nec mirum est uictoriam illi parti tribui, in qua
lassata uirtus aduersarij non satiata conquieuit.
Itaq; Sigismundi, Ladislai ac Ludouici casus, anima-
re uos in hostem magis debent, quàm terrere,
nec cogitare uos conuenit, quo uicti sunt, sed quo a-
nimo in hostem ibant uidere, quàm forti, quàm in-
uicto, quàmq; excellenti. Mors semper ē hominis co-
mes, etiam si in acie nunquam sis, sed in aliqua casa
humili deliteas, at uirum bonum atq; strenuū, spe
bona proposita, fortunam armis quærere decet, Et
eum finem boni consulere, quem Deus forsq; dederit.
Hac mente uos semper fuistis, sicut & illi quos com-
memorauī, ut horum multitudinē, paucitate uestra
non cederetis, quos libertate atq; dignitate superare-
tis. Nec iniuria. Vobis enim libertatem bello, uobis di-
gnitatem, uobis imperium, non alteri quæritis: Secus
est in Tyrannide Tūrcica. Quicquid bello queritur,
Tyranno queritur: uictori nullum premium, uicto
certa pœna. Si aūgetur stipendium militi, non honor
cumulatur denario, sed seruitutis intenditur condi-
tio, Presto ad nutū adsis, uide ne quōpiam absis: hye
mes, æstus, umbres, frigora tolere: asse notatus la-
tere non potes. Ille dat non ut honoret te, sed ut dato
seruitutem notet tuam. O cōmemoranda præmia, ô
honores præclaros, ô expetendam cōditionem in qua
uictor

uictor hoc solo difert à uicto, fortis ab imbelli, quod
splendidius seruiat. Vbi sunt qui honores mirantur
Türnicos? dij uelint ut illos experiantur quos laudāt
Ignorant uidelicet isti, quis sit honor uerus. Non est
æquus mihi credite, nec præfectura, nec purpura,
nec sexcēti comites honor ē. Si quidem honor uerus ē
illustre quoddam atq; excellens præmium, consensu
ciuium atq; liberorum hominum, ob uirtutē uiro bo-
no tributū. Hæc igitur, quæ seruis à seruorum do-
mino tribuuntur, honoris loco nos non ponemus: ha-
beant sibi illos fugaces equos, habeant purpuras,
auro abundant atq; ueste, provincias etiam atq; reg-
na obtineant: omnia ista quantumuis præclara sint,
atq; eximia, nō uirtutis sunt præmia, sed authoramē-
ta seruitutis. Quare præter mortem nihil prorsus ui-
deo qd' illos incitet in pugna. Duæ enim sunt res quæ
alacrē in acie faciunt militem, libertatis amor, & pri-
uati iuris spes. Quid enim est cur pugnare uelis, si
neq; quicquam habes tui quod defendas, neq; uictor
à bello liber unquam quiescas? Itaq; ut inceperam
dicere, cū Turcis Tyrannus sit lex, æquum, bonum:
& cū uxor, fortuna, liberi postremo, in manu sint
Tyranni, non sane intelligo, quid nam illos inflam-
met in pugna, aut quæ res suadebit illis, ut in ferocē
hostem libertate, dignitate, maiorum exemplis, irru-
ant. Iccirco in multis oppugnationibus animaduē-
sū ē, ut in oppugnatione Rhodiēsi & Viennēsi, fuisse
illos cogi ad muros, uiq; atq; uerbere adigi, ut uallū
conscen-

conscendant. Sic uos hostiū urbes oppugnare so-
letis: ita Starodubum, ita Oppocam oppugnastis: u-
bi uester Imperator non quomodo incitaret uos, sed
quomodo precipiti per ardua cursu uolātes inhibe-
ret, laborabat. Cūr? quia uoluntate, fide, uirtute, in-
citati, nihil arduum ad uincendū uobis putatis, ut e-
tiam studio abrepti precipiti, obuia pericula non
uideatis. Turcæ uero cum ad oppugnationes atq; bel-
la corpus non animum afferant, tanquam iumēta
stimulis ad muros & in aciem coguntur, in qua ma-
gnanimum hostem ac mortem præsentem uersari an-
te oculos uident. Dubitate nunc si potestis de uir-
tute uestra: & genus uestrum si uultis contemnite,

Nil nos iuuent illa, libertas: dignitas: trium-
phiq; ueteres tales aduersarios si adhuc metumimus,
& si illōs timemus, quos animo, consilio, uirtuteq;
uicimus. Verum si Asiam uincere uobis patrium
est, & si Scyticum hoc omne genus, atq; Turcicum
armis uestris sæpe est perdomitum, istos seruos esse
putate uestros, quos non solum maiores uestri, uosq;
inprimis, sed omnes Europæ prouinciæ merito sem-
per non sine certa uictoria contempserunt. Quam-
obrem iam uos coniectura perspicitis, quā inuictū
Turcicum imperium esse putetis, quod sustinēt fra-
tres uestri, quod tūentur desertores fidei, promouent
fugitiui, continent natura serui atq; miseri.

Sed cum constet bellum hoc necessario esse gerendū,
imperium etiam Turcicum debilitari bello frangiq;

posse, requiritur fortasse à nobis belli gerendi modus.
Atq; utinam, Equites, non in ea tempora hæc delibe-
ratio nobis incidisset, quando non plus ab hostib. ar-
matis nobis est periculi, quàm domesticis nostris dis-
cordijs, quibus etiam, si hostis non adsit, corruiere tñ
possumus: quas si retinere in animo est, frustra om-
nis hæc à nobis deliberatio suscipitur. Quid enim
defendemus? num pacem, qua caremus? num liberta-
tem, quam amisimus, dum priuatarum rerum cura
auersi omnes à communi bono sumus? dum omnibus
conuentibus atq; comitijs hoc solum queritur, quò
amplius ornemusq; priuatum? cōmunia uero hoc
modo rectè se habere non possunt. Nam sicut pri-
uati commodum ex cōmuni crescit malo, sic etiā bo-
num cōmune, ex priuato nascatur incōmodo necesse
est. Fœdus cum hoste ferire, à bello abstinere, in
otio uiuere, cōmodum cuiq; est, sed ex ijs morbi pub-
lici nascuntur illi: luxus, discordia, desidia, diminu-
tio imperij, libertatis amissio: contra uero, si imperiū
propagare, si gloriose uiuere, si ab hoste metui uis,
subeūda sunt tibi omnia illa incōmoda: deferendum
est otium, intermittenda uxor, negligendi sunt liberi:
frigus, æstus, hyemes tolerandæ. Sic uiuebant om-
nes qui olim potiebantur rerum: sic uiuit Turcarum
Rex: quem omnia agentem, & nunquam quiescen-
tem meritò metuant ij, qui nil curant nisi otium.
Sic etiam uiuebant maiores nostri, qui colebant pacē
propter bellum, fortunæq; suas, nō luxuriæ neq; de-

*Respicere
quanti
degenerauerint
ab illis*

fidie, sed bellorum instrumenta esse uolebant: quorū
sapientiam atq; prudentiam si fuerimus imitati, faci-
le & id quod expedit agemus, & in mutua concor-
dia atq; beneuolentia uiuemus. Sic enim illi uniuersam
Rempu. certis ordinibus definiuerūt, ut quoniā
discordia tum oritur, quando quis suum relinquens,
alterius fungitur munere, ita constituerant Rempu.
ut quisq; negotium ageret suum, & ut uni rei & suo
muneri intentus, facilius & utilitatem & cōcordiam
cuium suorum tueretur. Aratorum primum cōsti-
tuerūt genus, penes quos esset uictus necessarij cura.
Secundum genus simile huic, Sacerdotum est, quos
diuine in nos uoluntatis interpretes esse uolebāt. Ter-
cium, Equitum, quo in ordine uos estis, custodes Rei
pub. atq; firmamentum ceterorum ordinum. In hac
Repub. ita descripta cum uiuerēt maiores nostri, om-
nes negotio intenti suo, facile tuebantur cōcordiam:
non praecepibat aratrum colono miles: non pugna-
bat pro gladio cum milite sacerdos, sed arabat colo-
nus, pugnat miles, docebat sacerdos. Sic colonus
fruge, miles armis, lingua sacerdos, operā in Repu:
probabant suam. Horum autē omnium Rex apud
illos Iudex erat & arbiter, cuius in manu fidei hono-
res erant positi, atq; poena: hocq; solum proprium
esse ac uerē Regium putabant, ut cuiusq; uirtutis atq;
ignauie in Repub. idem esset testis & iudex. In hac
procuracione, omnibus suis opibus illum retinendum
existimabant, diligenterq; custodiendum, ne aliquo
casu

*Q. uerba et
cons. missa.*

casu ab hac cōmuni utilitate, ad priuatam suam atq;
propriam utilitatem delapsus, tangat tuum, nō par=
cat meo: neue postremo Neronianas illas cantet can=
tilenas: Rex solutus lege: principis placitum lex: id
iustum quod regi utile. Hoc ergo ex Polonia exclu=
so, soli propemodum ex omnibus gentibus Tyrannū
non uidimus, ita, ut adhūc finitimæ gentes, formā bo=
norum regū à nobis petant, ut horum arbitrio pa=
cē cōponant, & ab armis discedant, ueluti huius sapi=
entissimi, atq; parentis patriæ, Sigismundi Regis au=
thoritate magnorum Regum sepe placauimus dissen=
siones: ob cuius in Rempub. merita, filium, eo uiuo,
in celsa paternæ dignitatis sede, collocauistis: cui sa=
lutem atq; felicitàtem, cū ipsius optimi regis, tū etiā
uestre salutis, atq; cōmūnis Reipu. causa, sicuti fa=
citis, uelle & optare debetis. Sed uidetisne, cur dis=
sensio inter illos nulla fuerit? cur in summa cōcordia
atq; benouolentia omnium ordinum uiixerint? nō a=
lia profecto ratione, nisi quod quisq; ut ostendi, ne=
gocium agebat suum, & suo quisq; ordine contētus
sic uiuebat, ut incōmoda sui ordinis compensans cō=
modis, alterum ordinem non appeteret. Laborio=
sa siquidem est agricultura: sed à bello remota. Du=
ra milicia: sed dignitate conspicua. Obscurū est sa=
cerdotium: sed tranquillitate cōmunitum. Ita er=
go & cum hac ratione uiuentes, uere gloriari pote=
rant, se in optima Repub. uiuere. Nos uero quo=
modo? pudet dicere Equites: liceat enim uerum di=
cere

cere, neq; molestum sit audire. Id quod tantopere
affixit Rempub: quid illud est? inter ordines discri=
men nullū: immo uero ex omnibus ordinibus unus or=
do est factus. Fundos quærimus: agros colimus: huc
conuentus nostri, huc leges, huc iura spectant: quomō
fundus tuus sit meus: quomodo promoueat^r agri li=
mes: quō pacto terminus meus tui fundi premat finē,
Itaq; harum rerum cura, omnē curam abieci^mus bel=
li, omnesq; ille præclaræ artes, quibus hoc regnū cre=
uit, extinctæ sunt, commissariorum, iudicum, causidi=
corumq; turba. Ergo centurio cedit iudici: miles
commissario: imperator causidico: spreti, contem=
pti, abiectiq; omnes sunt, qui regundorum finium am=
pliandorumq; non tenēt artes. O miseram Rem=
pub: o regnum cito periturum, nisi quāprimum ani=
mos uestros ad munus uest^rum reuocatis, nisi agros
colonis relinquitis, nisi causidicos deseritis, admini=
stros discordiæ uest^ræ: quibus abundant, & in pri=
mis charos habēt ij, qui opprimūt nos, qui syluas de=
populantur uest^ras, qui omne ius atq; bonū peruerte=
rūt. Illa illa sunt uest^ra ornamēta, ille est uirtutis ue=
st^ræ atq; gloriæ campus. Valachia. Moschouia. Rus=
sia. Vngaria. Harū prouinciarū uictorijs atq; tro=
phæis nobilitata est uirtus uest^ra, & in ista honoris
atq; dignitatis sede, regum uest^rorum testimonio, col=
locata: sicq; ornata ab illis est, ut reges non ciues, do=
mini non subditi, huius Reipub. esse uideamini. Et tu
tamen tot exemplis nobilitatus, tot testimonijs maxi=
morum

morum regum illustratus, abdes te in otium? Latita-
bis in syluis? hostem negliges? stationem relinques?
imperatorē deferes? arma etiam, ne quod belli signū
domi tuæ forte sit, conuerteres in uomeres? uiues cū in-
dice? causidico seruiēs? cōmissarium sectabere? Et cū
hac cohorte uicini insidiaberis agro? Et tanquam in
hostico, in ipsius fortunis, impune grassabere? Et
adhuc, o bone custos iuris publici, pacisq; cōmunis,
Equitis tibi usurpabis nomen? cum tuus equus nūq;
in acie fuerit, nunquam castra, nunquam hostē ui-
derit: sed semper in dolore Et in gemitu ciuium tuo-
rum sit uersatus? Et cum tu postremo ipse, pecunia
aratoris tui, uendideris officiū nominis atq; militiæ
tuæ. Non sic maiores nostri, Equites, non sic.

Nunquam illi mercenario milite defendebant patri-
am, nunquam imperata pecunia: Et breuiter, uitam
illi prius quā officiū relinquebant. Quare in hoc
uno occupatis, raræ erant lites, iudex rarus: cōmis-
sarius, causidicus, ferē inauditus. Cur? quia nihil pu-
tabant ad se pertinere, nisi bellum: uillas uero, facul-
tatesq; suas omnes, quanti fecerint, indicant acta pu-
blica. Grandis possessio marcis tum emebatur cen-
tum, qualis nunc non emitur tribus millibus: Ex hoc
precio apparet animus. Creuit premium possessionū
nunc: cur? quia creuit amor habendi, qui spolijs cō-
munium rerum res ornauit priuatas: quo fit, ut mul-
ti statum hunc Reipub: quo nunc utimur anteponāt
illi qui olim fuit. Et ita medijsfidijs est, si uilla, si

C

uxores

melior sta-
ta res nra
est, si de-
moderari, et
ae nolū et
quites in
telligerent.

uxores, si seruos deniq; nostros, uideam, quis non mi-
seros atq; inopes Knithas illos putabit, quis nō demē-
tes ac planē sui oblitos, Tarnouios, Tanczynskie, &
Odrouaz, & ceteros illustres tum uiros, qui ueste,
edificio, conuictu, nihilo differebant à tenuiorū ui-
ta? Vidistis opinor in Wisnice, in Tarnou u, in Tan-
czyn, in Zinkono, nonnulla ex illa uetustate dereli-
cta, ornāmēta etiam illorum, quibus tum utebantur,
quæ nunc exagitantur risu publico. Quid uero e-
rat illud, in quo exultabat uirorum illorū uirtus,
aut in quo fuit, eritq; semper admirabilis? in liberē
dicēda sententia: in defendendis legibus: in propa-
gandis finibus: in tuenda patria. In hac ceu laudis
& gloriæ palæstra cōmissi uiri illi certabant inter se
nō quis illorū esset ditior aut lautior, sed quis sena-
tor melior. Causi dicū nesciebant: lites relinquebant
iudici: ipsi uerō summæ Reipu. præsidebant. Ita-
q; merito tum florebat Polonorum nomen merito fini-
timis erant formidabiles: merito pacem ferebant nō
petebant, cum suum quisq; cum incommodo tulit o-
nus, propter salutem communem, in qua quisq; pu-
tabat contineri & suam: unde iuste, pie, æqualiterq;
uiuendo, tantum regnum nobis condiderunt. Nunc
uero in contrarium abierunt omnia. Hostem time-
mus, pacem petimus, imperiū amittimus, libertatēq;
ipsam uix retinemus. Cur? quia quisq; curat sua,
communia nemo. Hostis adest, non tuemur: onustus
præda abit, non sequimur: & cum contra hostē uo-
camur

camur, conuentus prius agimus, leges explicamus,
causidicos adhibemus, num hosti resistere liceat. De-
cernit causidicus, arma esse sumēda, si hostis intra fi-
nes regni adsit: sin exiuerit, non sumeuda. At fuit,
incendit, uastauit, abiit: quid tum postea? habeo pri-
uilegium: sed hostis habet tua: habeat: mihi satis est
id quod reliquit. Ergo si tu neq; defendes id quod
possides, neq; recuperas id quod amittis, quid restat
aliud, nisi ut tu ipse quoq; pereas?

Sed facile inquires reprehendere cuiq; est, consulere
uero salius esse uiri prudentis. Proinde quid facien-
dum sit dicito. Scio, Equites, qua autoritate,
quoue rerum usu, præditum esse conueniat eum, qui
cōsiliū alijs præstare uelit, quas res cū in me nō re-
periam, timide sanē ad hanc postremam partem atq;
diffidenter accedam: uos quoniam me loqui uoluistis
eo animo me audietis, quo soletis eos, quos rebus ue-
stris bene uelle intelligitis: neq; uobis prima displiceāt
nisi prius, quem ad finem pertineant, cognoscatis. Il-
lud igitur sit iam positum, spem in pace positam nul-
lam uideri, & bello salutem quæri oportere. Hoc iā
nemini uestrum obscurū esse arbitror. Maiorū ma-
rē si sequemur, bellū geremus facile, si uerò leges de
stipendijs audimus, nō sanē intelligo, quomodo Tur-
carum resistemus Tyranno, quarum altera mercena-
rio milite contra leuiiores excursiones uti censeat, al-
tera uulgo omnes egredi iubet, si hostis in regno sit,
gratis, si uero extra militandum sit, stipendiū à rege

C ij

decernit

*Expositio
pura vix nō
isto auctore
consulente
suscepta*

decernit, quinq; marcas inhastatos singulos. Pecunia
itaq; ut uidetis opus est grandi, sine qua nihil boni li-
cet sperare: paucis uero copijs Turcis obsisti nō po-
test: omnes si fuerimus adnixa, uicinus Equites, &
hoc non propulsando sed inferendo bello. Omnibus
itaq; stipendio est opus, de quo nunc iam cogitate,
unde nobis suppeditetur. Vobis imperari pecunia
non potest, neq; uestris aratoribus, dum ipsi militatis
Regia uero uestigalia ad tuendam quidem regiam
dignitatem sufficiunt, stipendio publico nō sufficiunt
quæ etiam à maioribus nostris in hoc ipsum institu-
ta sunt, ut nihil, nec bello, nec pace, Regiæ maiestati
desit, quod ad illius munus, administrationemq; per-
tineat. Si igitur neq; uos conferetis, neq; regia pecu-
nia tanto stipendio sufficit, quid bello fiet? aut quid
est tertium quod uobis stipendio polliceatur? Sed
hic nobis occurritur, & quidem à peritis. Veterē hāc
esse legem Casimiro magno Rege latam, quæ uobis
extra Poloniam militantibus stipendium à rege de-
cernit. Equidem si hanc mentem huius legis esse sci-
rem, quæ inopia stipendij uestre uirtuti habenas inij-
ceret, uosq; à belli gloria ad ociū atq; inertiam reuo-
caret, author uobis essem, Equites, quo perniciosis-
simam legem primo quoq; tempore tolleretis, neq;
antiquitati eum honorem haberem, ut in ipso pene
regni incendio, in lege uobis perfugium quietis &
ocij queratis. At cum sciam maiores nostros in con-
stituenda Repub. hoc inprimis spectasse, ne reges ue-
stri

stri plus legibus, & senatu, in hoc regno possent, pecuniam regibus constituerunt tantam, quanta non exercitus alere, sed dignitatem suam recte sustinere possent: ex quo apparet, cum leges de stipendijs ferrent, non hoc eos spectasse, ut regios prouentus stipendiariorum facerent. Hoc enim pacto nihil relinquerent regi, stipendio etiam parum darent: sed hac illi lege, ut ego arbitror, regum suorum feroces animos certo legum insistebant iugo. Videbant multas Respublicas temeritate Regum concidisse, cum aut potentiores bello laceffunt, aut homines utiles regno alienant, aut omnino bellum non necessarium suscipiunt. Idcirco cum consimiles in suo regno casus metuerent, placuit illis, ut rex communicato consilio uobiscum bellum susciperet: quod si nollet, necessario contineretur stipendij inopia. Hoc itaque illi modo reges suos docuerunt, consilio publico, non temeritate priuata bella esse suscipienda: quare hac lege, ut uidetis, non operam uestram uenalem regibus uestris proponebant, sed bella ab illis legitime suscepta cum uestra auctoritate atque utilitate coniungebant. Hanc mentem legis maiorumque fuisse uultis publicis expeditionibus planum facere possum, Equites. Nam et Ladislaus contra Amurathum patres uestros duxerat, nullo stipendio dato: et Casimirus huius frater cum Mathia bellum in Silesia publice gessit, sine sumptu suo: et a Ioanne Alberto Rege bellum cum Stephano Palatino gestum est, absque regis stipendio. Quid Sigismundus

gismūduſ hic ſapientiſſimus atq; glorioſiſſimus Rex
nō ultro ac ſponte ueſtra oblata habuit arma, cōtra
externum hoſtem? Cum ergo uos patreſq; ueſtri tot
& tantas reſ geſſeritis, non pecunijs regum ueſtrorū
ſed beneuolentia illorum adducti, ſatis docuiſtis, &
quid de huius legis ſententia iudicaretis, & quid uo-
bis ipsis præſcriberetis. Bonitate nimirum ueſtrorū
regum cōtra hoſtes excitari uos, nō pecunia. Quam
mentem cum alijs ſemper, tum uel nūc in primis reti-
nere debetis, ut nemo noſtrum immunitatem à bello,
in uerbis legum quærat, neq; in tantis periculis, quō
ociuſus, ſed quomodo omnino ſit ſaluus, cogitet, ut
omni tergiuerſatiōe poſt poſita, tractabiles nos præ-
beamus ſapientiſſimo atq; multis uictorijs clariſſimo
regi: cuius cum ob ſapientiam diuinam atq; preſtan-
tem, tum uero ob uirtutem atq; ſœlicitatem, ea au-
thoritas apud omnes gentes eſt, ut hoſtes non minus
nomen quàm arma ipſius metuant, & amici ſocieta-
te ipſius & affinitate plurimum gaudeant: quorum
illi maximum numerum adiūxit, cum opinio de illius
ſingulari uirtute præſtans atq; diuina, tum uero reſ
bene ac ſœliciter geſtæ, quæ tot tantisq; uictorijs illu-
ſtrate ſunt, ut in ſpacio Trigeſimi quinti anni, quō
regnat, numerum annorum, uictoriarum numero ſit
propemodum conſequutus. Vñ non ſolum multarū
prouinciæ acceſſionibus, quas deuicit, hoc regnū
cōmuniuit, ſed etiam potentiſſimorum regum, princi-
pum, atq; nationum ſocietate & affinitate confirma-
uit

iuncta ut Germaniam, Italiam, atq; Vngariam cer-
 to propinquitatis fœdere cum hoc regno coniunctas
 habeamus. Nam ut ceteros prætermittam duces, prin-
 cipes, Tetrarchas, reges, cū quibus connubia, affinita
 tēq; cōiūxit, Carol. V. Cæsar tot nationū Rex, mors
 atq; terror Turcarum, atq; Saracenorum, nepte ex
 fratre in matrimonium regio filio data, Hispaniam,
 Italiam, & Germaniam, uno societatis uinculo cum
 Polonia copulauit. Quid Ferdinandus, hac eadē sua
 filia, non Bohemiam, bellicosum regnum, Morauiam
 item ac Silesiam, huic regno adiunxit? quæ regna
 & prouincie huiusmodi sunt, Equites, ut & ingenio
 & in re bellica præstantia, facile ceteris regnis an-
 tecellant. Nam ut de Germanis loquar, quibus hæc
 laus omnium cōsensu tribuitur solis, ut bellicam uirtu-
 tē parē cū ingenij præstantia obtineant. Nam & in-
 genio eiūsmōi sunt, ut omnes bonæ artes, omnia præ-
 clara studia, quibus ad humanitatem instituimur, ē
 tenebris in lucem ab illis sint reuocata, atq; humano
 generi restituta. Rei uero bellicæ laus quæ maior es-
 se potuit, aut quo signo illustrari alio debuit, q̄ quod
 omnium gentium consensu, nomen Romani imperij
 à Latinis & Græcis ad Germanos sit translatum, ut
 multis tempestatibus iactatum atq; afflictum, in Ger-
 maniam, quasi in quendam fidum portum, sit eiectū:
 in quo priscam maiestatem, ac ueterem dignitatem,
 recuperauit. Hæc igitur Germania, cum affinitate
 uo bis socia est, atq; amica, tum uero bis oppugnata

Vienna, amisso nūper exercitū, Styria etiam & Ca-
rinthia depopulata, de summa sui imperij timet, &
hæc eadem pericula seruitutis, quæ & uos, metuit,
bellum nunc post tot infœlices casus publice parat,
Carolo, Ferdinandoq; dūcibus: quorum alter Ger-
manos ac Hispanos, alter Morauos atq; Bohemos
aduersus suum & uestrum hostem ducunt, uos ob cō-
mune periculum in societate belli uocant, uosq; orāt
ne fœdere Turcico, neuē illius societate inducti, cum
Christianos omnes, tum uos postremò ipsos, in mise-
ram atq; calamitosam seruitutem prodatis. Quid
enim nunc uobis ad salutem deest? num copiæ? quæ
ex uestro ordine confici possunt, ad hominum centū
millia: num Rex? cuius prudentia magis, quàm ar-
mis hoc regnum ad hanc diem stetit: num duces?
quorū uobis magna est copia. Quid enim, de ijs
dubitetis, cum salus atq; uita uestri imperij, Ioannes
Tarnouius, singulari Dei summi beneficio, ad hæc
tempora huic regno natus seruatusq; imperator est?
cuius eximia uirtus, uarijs & diuersis generibus bel-
lorū sic exercitata absolutaq; est, ut omnium sum-
morum imperatorū omnis ante se memoriæ laudē
facile sit consequutus: qui quoniam ob salutem hū-
ius Regni natus susceptusq; imperator est, frui debet
hæc Respu. dum licet, summi hominis uita, atq; uir-
tute, in eoq; ipso spem bene gerendæ rei collocare:
qui grauib; ac difficillimis huius regni temporibus,
spem uestram sæpe ac omnium opinionē superauit.

Est

Est præterea uobis uir summa authoritate summoq;
consilio præditus Petrus Kmita, qui pene puer in
militiæ disciplinam profectus, maximis bellis acerrimisq;
hostibus miles fuit Maximiliani Caesaris, summi imperatoris: in cuius exercitu cum multa documenta uirtutis atq; præstantiæ suæ edidisset, sic ab illo probatus in Poloniam patriam suam est reuersus, ut & ab optimo Rege Sigismundo dignus summis honoribus haberetur, & uobis ita sit fuitq; semper gratus, ut neq; authoritate grauior quisq;, neq; uoluntate sit apud uos maior. Hoc homine ad omnes uestros casus recte ut enim, Equites, cuius fidem erga uos consilium, uoluntatēq; præstantem sepe estis experti. Longū est commemorare cæteros, de quibus magnum est uos hoc sentire, eos esse tales, qui & consilio uos regere, & uirtute tueri, & constantia conseruare possint. Quid igitur reliquum est, nisi ut hanc facultatem præsentis temporis conferatis ad salutē uestram, neq; committatis, ut cum uobis à Deo omnia suppeditata sint, uos ipsi uobis deesse uideamini? quāti enim hoc est Equites, aut quomodo diuina in uos uoluntati non tribuendum, quod Germani, Bohemi, Morauī, atq; Hispani, potentissimæ gentes, bellū gerunt cum eo hoste, qui nulli magis quam uobis insidiatur? qua occasione si utemur nunc, licebit nobis in perpetuum esse saluis: sin uero dimittimus tantam occasionem, quantā aliās nūquam fuit, nō intelligimus, quantum pro beneficio debemus Deo, & idem

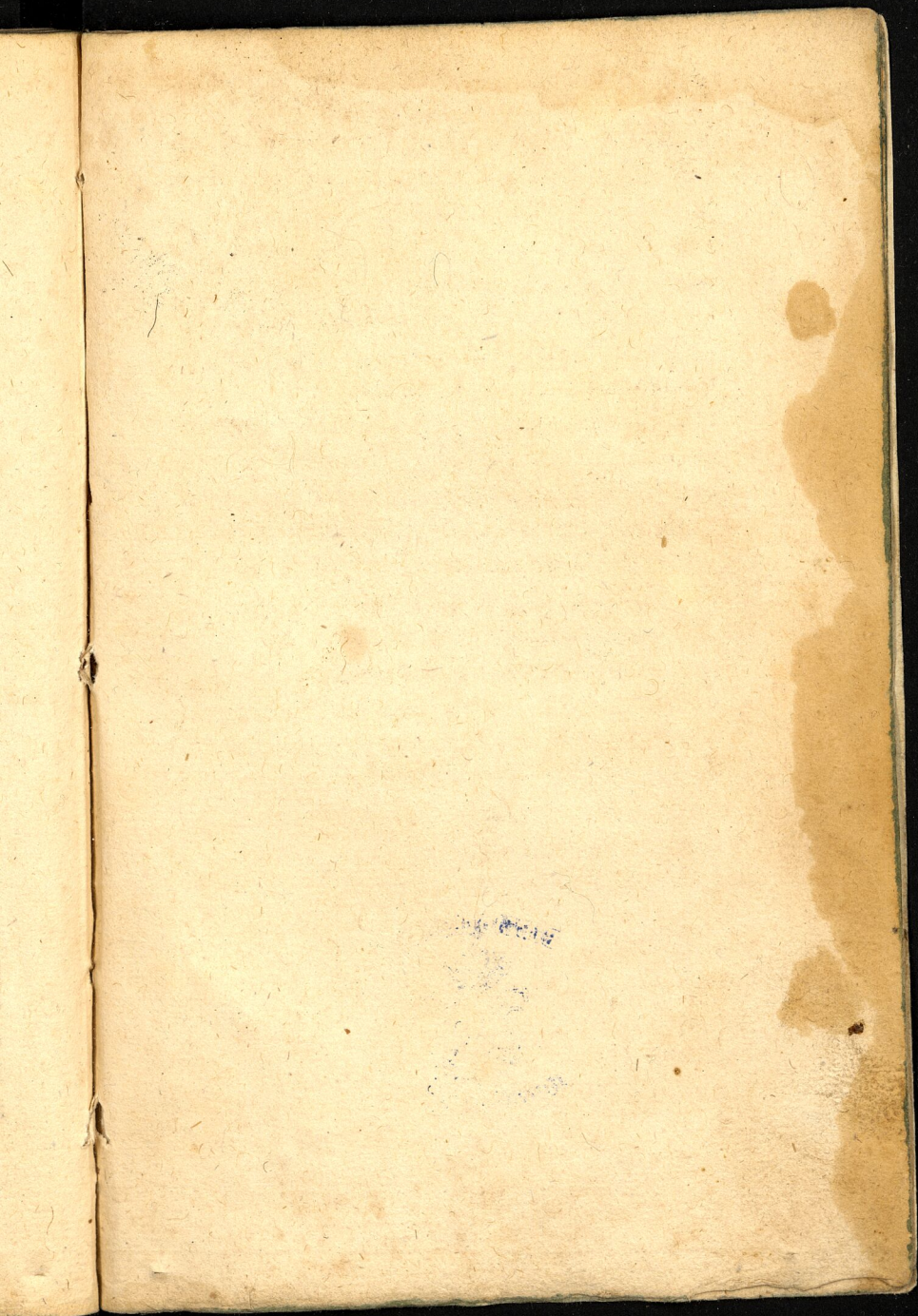
nobis eueniet, quod stultis solet, qui si quid boni à
fortuna illis oblatum est, quod illo male sunt usi, nul-
lam fortune gratiam habent: sapientes cōtra: quod
re fortuita bene utuntur, magnam pro munere for-
tune referunt gratiam. Quando, Equites, quando
salutem uestram cum libertate deffendetis, si nunc il-
lam negligetis? nimirum respondebitis, quando ne-
cessitas postrema incubuerit. Et est quisquam, qui
libero homini & ingenuo aliam necessitatem putet,
gerendi negocij, prater delicti pudorē? Nam plage,
stimuli, carcer, seruorum necessitas est, nō liberorum
beneq; institutorum hominum. Quod si nos in aliud
tempus rejicimus, metuo ne sera nimis pœnitentia, di-
camus. Non putaram, quæ postrema: solet esse incau-
torum excusatio. Multa nunc huiusmodi dicere pos-
sunt Vngari, multa Græci, multa Illyrii: & breuiter
multa, ab hoc Tyranno qui oppressi sunt, singuli.
Verū quid prodest illis nunc illud dicere, nō puta-
ram? Sic enim se res habet. Dum in concitato tēpe-
stu suoq; mari salua est nauis, tum nauclerū, & nau-
tas, & qui uehūtur, diligēter singulos curare opor-
tet, ne quis neq; uolēs neq; nolēs euertat nauim: quod
si tempestatis, marisq; uis, euersam nauem obruerit,
nihil prodest amplius, nequē gubernator, nequē nau-
ta, neq; uector: Sic uos Equites Poloni, dum salui su-
mus, dum florentissimum regnum obtinemus, dū in-
tegras uires, dum aūthoritatem, dum opes habemus,
cogitemus, quomodo simus salui atq; liberi. Nihil no-
bis

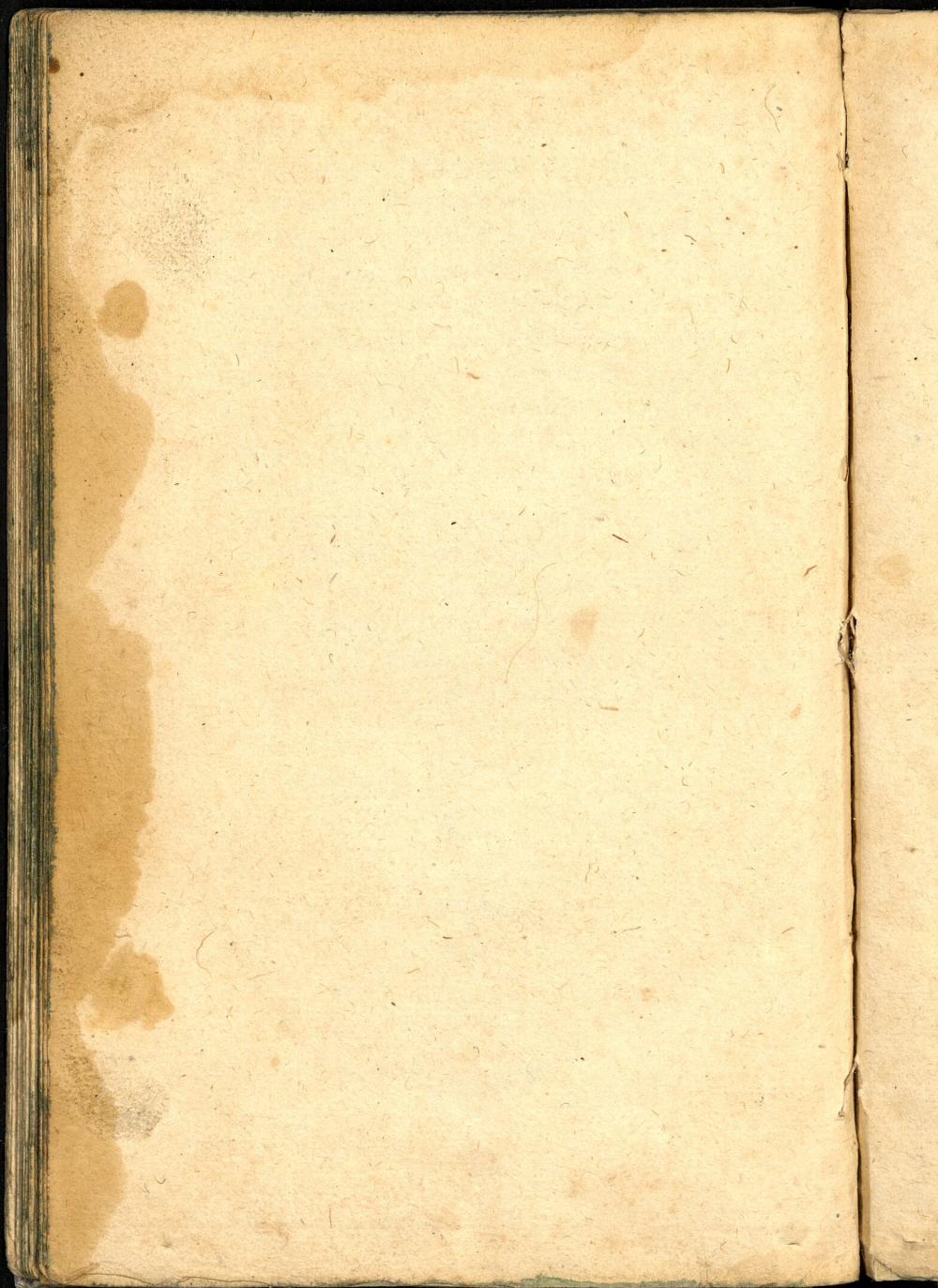
bis deest : non Rex, non Senatus, non copia: quæ bona quidem sunt, sed ita, ut uos illis utemini. Quid enim nobis proderit sapientem esse Regem, si nos uerbis legum militiam recusabimus gratuitam? quid duces optimatesq; uestri proderunt, si nos in ipso hostiū conspectu disputabimus, de priuilegiis & de legum iure? & si ea, quæ domi in pace sunt tractanda nos in aciem producemus? de ijsq; relicto hoste inter nos contendemus? id quod alias magno cum Reipublice detrimento à nobis est factum. Quare nihil omnino sperandum est boni, nisi, uobis uolentibus, sapientissimi Regis & senatus grauiſſima auctoritate, bellum fuerit administratum : tum uero societas atque amicitia primo quoq; tempore uobis cum Germanis coniungenda est : quos & si promptos, sua sponte, legationibus tamen excitetis : principes etiam illorum in mut uam beneuolentiam ponatis, pacemq; inter illos concilietis: & quoniam ea auctoritate estis, ut etiam regere & docere errantes possitis, detis operam, quo fidei controuersias in aliud tempus reijciant: nunc uero, cum armis non argumentis Machometus fides Christi demolitur, rogandi à nobis sunt, ne periculo nostro uelint uideri sapientes. Res non ferenda profecto, ita uiles Christianos omnes quibusdam uideri, ut in nostro sanguine exultent: arbitrato suo, ita ut etiam à prouinciarum & regnorum cura auocent Principes & Reges inaniſſimis suis questionibus, quas, impunitate opinor adducti, aliam quottidie gignunt ex alia.

ex alia. Quapropter misereantur aliquando no=
stri : consyderent, quanta diminutio imperij Chr=
stiani sit facta : clades etiam priores & has recent es
recordetur : seruitutē sibi & nobis imminentem aspi=
ciant : nos supplices exaudiant : ne uelint in ca^{lami}=
tatibus nostris ostentare ingenij sui acumen.

Hec ego facienda uobis censeo, Equites : sed il=
lud imprimis, ut uosipsi reiecta priuatarū rerum cu=
ra, omni opera, studio, diligentia, in hoc bellum in=
cumbatis, in quo uno posita est salus uestra. Hec mi=
hi uisa sunt ad communem utilitatē pertinere : quod
si quis potiora habet surgat, & dum tempus
est consulat : quodcumq; uero fueritis se=
cuti, id ratū Deus atque firmū habeat,
salutisq; nostrae atq; libertatis pro=
priū, perpetuumq;
esse uelit.

24

BIBLIOTHEQUE

JACQUELON

